

**PRZEGLĄD ZACHODNIOPOMORSKI
ROCZNIK XXXII (LXI) ROK 2017 ZESZYT 1**

S T U D I A I R O Z P R A W Y

ARTUR KAŻMIERCZAK

Archiwum Sądu Okręgowego w Szczecinie
e-mail: akazmierczak@szczecin.so.gov.pl

**SŁUCHACZE SZKOŁY PRAWNICZEJ
MINISTERSTWA SPRAWIEDLIWOŚCI W SZCZECINIE
SKIEROWANI NA ODBYCIE APLIKACJI SĄDOWEJ
W OKRĘGU SĄDU APELACYJNEGO W SZCZECINIE.
NA PODSTAWIE AKT OSOBOWYCH
APLIKANTÓW SĄDU APELACYJNEGO I SĄDU WOJEWÓDZKIEGO
W SZCZECINIE**

Słowa kluczowe: Szkoła Prawnicza w Szczecinie, Sąd Apelacyjny w Szczecinie, sądownictwo

Keywords: Legal School in Szczecin, Appeal Court of Justice in Szczecin, the judiciary

Od 1944 roku przejęcie kontroli nad wymiarem sprawiedliwości stało się jednym z głównych celów władzy ludowej, która poprzez sądownictwo i wprowadzone w nim zmiany chciała przejąć, a później ugruntować swoje rządy i nowy ustrój polityczno-gospodarczy¹. W pewnym stopniu, sytuacja w polskim sądownic-

¹ W. Grabowski, *Delegatura Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Kraj 1940–1945*, Warszawa 1995, s. 83–84. W strukturach Polskiego Państwa Podziemnego od końca 1941 r. funkcjonował Departament Sprawiedliwości. Jednym z jego pionów był Wydział Administracyjny, który zajmował się przygotowaniem obsady personalnej i uruchomieniem wymiaru sprawiedliwości po zakończeniu okupacji. W jego ramach ustalano kandydatury na stanowiska kierownicze w sądach i prokuraturach apelacyjnych i okręgowych w okręgach: warszawskim, lubelskim, lwowskim, poznańskim, wileńskim, krakowskim i katowickim. Wydział Administracyjny przygotowywał również zabezpieczenie mienia i akt sądów polskich i okupacyjnych, wydziałów hipotecznych,

twie po zakończeniu działań wojennych sprzyjała wprowadzeniu zmian. Wielu wykształconych i doświadczonych prawników zginęło podczas wojny, zostało wywiezionych do obozów koncentracyjnych i sowieckich łagrów, gdzie poniosło śmierć, bądź emigrowało zagranicę². Z 3500 czynnych przed wojną sędziów i prokuratorów – po drugiej wojnie światowej zatrudniono 1300 przedstawicieli tego zawodu³.

Podczas okupacji w kraju przebywało około 1646 sędziów i prokuratorów, co stanowiło tylko 46% przedwojennej kadry⁴. Za granicą – w Wielkiej Brytanii, Palestynie, Afryce i Stanach Zjednoczonych – znajdowało się ich blisko 200⁵.

Braki kadrowe wymusiły ponowne zatrudnianie sędziów w stanie spoczynku⁶, a także odpowiednie zarządzanie pozostałymi zasobami ludzkimi m.in. przez delegowanie do rozpatrywania spraw w innych sądach – postępowania sądowe (m.in. o nabycie spadku, uznanie osoby zaginionej za zmarłą, o należną zapłatę) były jednym z elementów normalizacji powojennego życia społecznego⁷. Zaspokojenie związanych z tym potrzeb społecznych stało się praktycznym sprawdzianem dla nowej władzy, jak i koniecznością w procesie przejmowania rządów.

Do 1950 roku zachowana została przedwojenna organizacja sądownictwa, na którą składały się: sądy grodzkie, okręgowe, apelacyjne i Sąd Najwyższy. Część doświadczonej kadry sędziowskiej i prokuratorskiej została wcielona w szeregi Wojska Polskiego i obsadzona, w tworzonych pod przykrywką zapewnienia bezpieczeństwa i ładu prawnego, Sądach Wojskowych, w których skazywano

kancelarii notarialnych i komorniczych oraz akt niemieckich urzędów wymiaru sprawiedliwości. Opracowywano m.in. budżet Ministerstwa Sprawiedliwości na okres powojenny.

² A. Bereza, *Historia Sądu Apelacyjnego w Lublinie (1917–1950)*(1990–2010)*, Lublin 2010, s. 97.

³ P. Kładoczny, *Kształcenie prawników w Polsce w latach 1944–1989*, „*Studia Iuridica*” 1998, t. XXXV, s. 89; A. Watoła, *Problem niezawisłości w świetle kadr Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Wojskowego w początkach Polski Ludowej*, „*Z Dziejów Prawa*” 2011, t. 4, s. 236.

⁴ W. Grabowski, *Delegatura Rządu...*, s. 84.

⁵ Tamże.

⁶ Umożliwił to dekret z 22.02.1946 r. o rejestracji i przymusowym zatrudnianiu we władzach wymiaru sprawiedliwości osób, mających kwalifikacje do objęcia stanowiska sędziego, Dz.U. 1946, nr 9, poz. 65.

⁷ A. Kaźmierczak, *Postępowanie przed sądem w sprawach uznania za zmarłego i stwierdzenia zgonu jako jeden z elementów procesu normalizacji powojennego życia społecznego w Szczecinie (1947)*, maszynopis. Referat wygłoszony na VI Międzynarodowej Konferencji Doktorantów Uniwersytetu Szczecińskiego.

także osoby cywilne, oskarżane m.in. o wrogą działalność przeciwko państwu polskiemu i nowemu ustrojowi, zasądzając również najwyższy wymiar kary, jaki przewidywał Wojskowy Kodeks Karny⁸ – karę śmierci⁹.

Sędziowie apelacyjni i okręgowi orzekali również w postępowaniu doraźnym zgodnie z dekretem z 16 listopada 1945 roku o postępowaniu doraźnym¹⁰. Według przepisów dekretu postępowanie w trybie doraźnym odbywało się bez śledztwa. Prokurator mógł samodzielnie przeprowadzić dochodzenie lub za pośrednictwem Milicji Obywatelskiej zwrócić się do sędziów śledczych lub sądów grodzkich o dokonanie poszczególnych czynności sądowych. W postępowaniu tym orzekał sąd w składzie jednego sędziego apelacyjnego lub okręgowego, jako przewodniczącego i dwóch ławników, którzy powoływani byli zgodnie z rozporządzeniem ministra sprawiedliwości z 27 listopada 1945 roku¹¹.

⁸ Dz.U. 1944, nr 6, poz. 27 Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 września 1944 r. – Kodeks Karny Wojska Polskiego.

⁹ R. Ptaszyński, *Sędziowie Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie i ich wyroki. Studia i materiały*, Szczecin 2008; tenże, *Wojskowy Sąd Rejonowy i Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Szczecinie w latach 1946–1955*, Szczecin 2010; D. Burezyk, *Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku (1946–1955)*, Gdańsk 2012; F. Musiał, *Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie 1946–1955*, Kraków 2005; *Wojskowy Sąd Rejonowy w Łodzi*, red. J. Wróbel, J. Żelazko, Warszawa 2004; J. Żelazko, „Ludowa” *sprawiedliwość. Skazani przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Łodzi (1946–1955)*, Łódź 2007; M. Zaborski, *Zadania sądów wojskowych w Polsce w latach 1944–1956*, „Palestra” 2004, nr 7–8; M. Żukowski, *Sądownictwo wojskowe na Pomorzu w latach 1946–1954*, w: *Dzieje wymiaru sprawiedliwości*, red. T. Maciejewski, Koszalin, s. 359–360; <http://www.palestra.pl/index.php?go=artykul&id=1346> (dostęp 20.04.2014). Jednym z takich sędziów był m.in. Kazimierz Stojanowski, ur. 13.05.1897 r. w Folwarkach w powiecie złoczowskim w ówczesnym województwie Tarnopolskim. Absolwent Wydziału Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Od stycznia 1932 r. pracował jako asesor sądowy w Sądzie Grodzkim w Podhajcach a od października tego roku jako sędzia. Od grudnia 1936 r. sędzia w Sądzie Grodzkim w Kosowie Huculskim. Do 8.09.1939 r. był kierownikiem Sądu Grodzkiego w Pruchniku – od listopada 1939 r. jeszcze przez rok zajmował to stanowisko. Ponownie objął je we wrześniu 1944 r. i w grudniu tego roku został zmobilizowany i skierowany do rezerwy kadrowej Najwyższego Sądu Wojskowego. Od stycznia do marca 1945 r. pracował w Wojskowym Sądzie Garnizonowym w Lublinie. Następnie został przeniesiony do Wojskowego Sądu Okręgowego w Lublinie, gdzie piastował funkcję wiceprezesa. W lipcu 1946 r. został zastępcą Szefa Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie – Wydział Zamiejscowy w Koszalinie. Od lutego 1948 r. zajmował stanowisko szefa Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie. Bezpartyjny, pomimo próby wstąpienia do partii w 1954 r. Zmarł we Wrocławiu 26.02.1975 r.

¹⁰ Dz.U. 1945, nr 53, poz. 301 Dekret z dnia 16 listopada 1945 r. o postępowaniu doraźnym.

¹¹ Dz.U. 1945, nr 53, poz. 303 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 27.11.1945 r. o trybie powoływania oraz prawach i obowiązkach ławników w postępowaniu doraźnym i w sprawach o przestępstwa szczególnie niebezpieczne w okresie odbudowy Państwa.

W tym samym miesiącu ukazał się dekret powołujący Komisję Specjalną do walki z nadużyciami i szkodnictwem gospodarczym¹². Członków komisji oraz jej przewodniczącego mianowało Prezydium Krajowej Rady Narodowej. W sprawach o przestępstwa ścigane przez komisję orzekały sądy właściwe według obowiązujących przepisów prawa. Komisja Specjalna mogła, nie kierując sprawy do sądu, po przeprowadzeniu dochodzenia skierować sprawcę do pracy przymusowej. Zgodnie z art. 12 ww. dekretu komisja oraz jej delegatury mogły żądać przekazania im spraw prowadzonych przez prokuraturę, urzędy bezpieczeństwa publicznego i śledczych sądowych.

Takie postępowanie uważane za doraźne tłumaczono, ogólnie ujętymi, czynnikami polityczno-społecznymi, które zrodziły koncepcję:

której wynikiem było wyjęcie z sądownictwa powszechnego tych kategorii spraw, w których czynnik polityczno-społeczny odgrywał szczególną rolę, i przekazanie ich innym sądom i władzom¹³.

Głównym celem było jednak sądownictwo cywilne, a więc powszechne, które na potrzeby państwa demokracji ludowej powinno być oparte na zasadzie: „jednolitego wymiaru sprawiedliwości dla wszystkich obywateli”¹⁴. Bez uprzedzeń klasowych typowych dla przedwojennego sądownictwa. Zasadę tę nazywano „normalną drogą” dla wymiaru sprawiedliwości. Dążono, aby sędziowie wsparli nowy ustrój, a swoją postawą ideologiczną wzbudzili zaufanie społeczne. Władza ludowa brała pod uwagę niechęć części palestry. W kręgach politycznych uważano, że ludzie zaufani, których nazywano „prawnikami-demokratami”, powinni sukcesywnie zmieniać osoby wykształcone przed wojną. Następnie zamierzano usunąć z sądów i prokuratury „element reakcyjny”, wrogo nastawiony do budowy nowego ustroju i odpowiednie stanowiska obsadzać „elementem demokratycznym”¹⁵. Starano się dlatego pozyskać i wykształcić od podstaw, zarówno przychylnych, jak i przede wszystkim dyspozycyjnych prawników. Zamiar ten postanowiono zrealizować przez tzw. koncepcję szkolenia specjalnego oraz dopuszczania do stanowisk sędziowskich osób, które znajomość prawa nabyły m.in.

¹² Dz.U. 1945, nr 53, poz. 302 Dekret z 16.11.1945 r. o utworzeniu i zakresie działania Komisji Specjalnej do walki z nadużyciami i szkodnictwem gospodarczym.

¹³ *Informator Sądowy na rok 1947/8*, Wydawnictwo Ministerstwa Sprawiedliwości, Warszawa 1947, s. 596.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ P. Kładocznny, *Kształcenie prawników...*, s. 96.

dzięki pracy zawodowej, działalności naukowej, społecznej lub politycznej bądź zdobyły ją w uznanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości szkołach prawniczych¹⁶.

W celu usprawiedliwienia podjętych działań, mających m.in. za zadanie wywarcie wpływu na przedstawicieli palestry, jako jedną z przyczyn podawano straty personalne poniesione podczas wojny i okupacji, i tym spowodowaną przerwę w praktyce zawodowej. Drugim argumentem było, poddawane przez władzę ludową ostrej krytyce, przedwojenne sądownictwo i system szkolnictwa wyższego mającego mieć wpływ na słabość powojennego wymiaru sprawiedliwości. Tworzący nowe „demokratyczne” sądownictwo głosili tezę, że:

Okres wojny i okupacji bez wątpienia wpłynął na obniżenie poziomu sądownictwa, gdyż bądź spowodował przerwę w pracy zawodowej, bądź też uczynił warunki pracy nienormalnymi. Nie są to jednak wyłączone, ani nawet główne przyczyny konieczności akcji doszkalającej. Aby należyście ocenić to zagadnienie, trzeba spojrzeć wstecz, co pozwoli nam dotrzeć do głębszych i trwalszych przyczyn niezadowolającego stanu aparatu sądownego. Stopień fachowego przygotowania sędziów był i przed wojną niewystarczający, a odpowiedzialnością za ten stan rzeczy należy obarczyć w pierwszym rzędzie studia uniwersyteckie. Niepodobna w tym miejscu przeprowadzić analizy studiów prawniczych, wystarczy jednak przypomnieć powszechnie znaną już przed wojną krytykę programu i metody nauczania, wytykanie niesłyszanej „łatwości” studiów, co czyniło wydziały prawne oazą dla mało zdolnych i mało pracowitych studentów, bądź takich, którzy z różnych przyczyn nie mogli dostać się na inne wydziały, przypadkowość wyników egzaminów itp.¹⁷

¹⁶ Dekret z 22.01.1946 r. o wyjątkowym dopuszczeniu do obejmowania stanowisk sędziowskich, prokuratorskich i notarialnych oraz do wpisywania na listę adwokatów, Dz.U. 1946, nr 4, poz. 33, art. 1.1: „Osoby, które na kwalifikacje osobiste oraz działalność naukową, zawodową, społeczną lub polityczną i dostateczną znajomość prawa nabytą bądź przez pracę zawodową, bądź uznanych przez Ministra Sprawiedliwości szkołach prawniczych dają rękojmię należytego wykonania obowiązków sędziowskich lub prokuratorskich, mogą być mianowane na stanowiska asesora sądowego, sędziego lub prokuratora po udzieleniu im zwolnienia od wymagań ukończenia uniwersyteckich studiów prawniczych z przepisanyymi w Polsce egzaminami, odbycia aplikacji sądowej i złożenia egzaminu sędziowskiego oraz przesłużenia określonej liczby lat na stanowiskach sędziowskich i prokuratorskich”.

¹⁷ *Informator Sądowy...*, s. 598. Przed II wojną światową w Polsce funkcjonowało sześć uczelni uniwersyteckich, na których otwarte były wydziały prawa: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet im. Jana Kazimierza we Lwowie, Uniwersytet im. Stefana Batorego w Wilnie, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Był to sposób na zdeprecjonowanie wartości przedwojennej palestry, pokazanie jej rzekomych wad i przywar, budzących nieufność do przedwojennej elity społecznej.

Bojąc się, że sędziowie, którzy mają stać na straży i poszanowania prawa, zaczęną podważać niezgodne z prawem działania legislacyjne twórcy sądownictwa podkreślali, że:

Rewolucja w Polsce dokonała się w sposób legalny, wszystkie najistotniejsze posunięcia, przeobrażające ustrój polityczny i społeczno-gospodarczy, zostały bądź od razu, bądź w bardzo krótkim czasie obleczone w odpowiednie akty ustawodawcze. To dawało pewne szanse, że wymiar sprawiedliwości będzie wykonywany należycie, gdyż polski sędzia miał w psychice głębokie poszanowanie dla ustaw i można było przypuszczać, że będzie je stosował, choćby nawet nie zgadzał się z ich wytycznymi. Postawienie jednak zagadnienia na gruncie li tylko ścisłego stosowania ustaw kryło w sobie poważne niebezpieczeństwo. Prócz litery prawa istnieje jego podłoże ekonomiczno-socjalne i można było wątpić (a doświadczenie potwierdziło te wątpliwości na odcinku np. tzw. reprzywatykacji i orzecznictwa w sprawach mieszkaniowych), czy sądownictwo przedwojenne będzie w stanie zrozumieć i należycie ocenić te właśnie istotne elementy społeczno-gospodarcze nowego prawa. Legalizm sędziego stwarzał dogodną sytuację dla Ministerstwa Sprawiedliwości w jego zamiarze wykorzystania dawnego aparatu w nowej rzeczywistości; lecz znów oderwanie sędziego od społeczeństwa, kultywowanie przed wojną ideału sędziego apolitycznego, a wreszcie w licznych wypadkach wsteczność sędziów na odcinku społeczno-gospodarczym (co można było stwierdzić w judykaturze przedwojennej na odcinku procesów np. komunistycznych, a także innych, gdzie w grę wchodziły sprzeczne interesy klasy posiadającej i proletariatu) napawały Ministerstwo Sprawiedliwości obawą, że nowe prawo może być w stosowaniu wypaczone przez nasze sądownictwo¹⁸.

Niezawisłość sędziów nie wpisywała się w idee ludowego wymiaru sprawiedliwości. Można powiedzieć, że zadaniem Temidy (Iustitii) stało się zdjęcie z oczu opaski i nieważenie dowodów na szali sprawiedliwości tylko patrzenie i przestrzeganie „ludowej sprawiedliwości” – która miała się wpisywać w nowy, „sprawiedliwy” i „postępowy” system polityczny.

W celu znalezienia „właściwej drogi” Ministerstwo Sprawiedliwości organizowało tzw. akcję doszkalającą, która objęła kadre sędziów i prokuratorów. Wydział Szkolenia Ideologicznego Ministerstwa Sprawiedliwości organizował

¹⁸ Tamże, s. 596.

szkolenia ideologiczne dla sędziów z zasad marksizmu i leninizmu. Udział w szkoleniu był obowiązkowy, a odbywały się one w sądach i na kursach centralnych. Na szkoleniach, organizowanych w sądach, sędziowie przechodzili przeszkolenie ideologiczno-zawodowe, które obejmowało zajęcia z historii Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego (KPZR) i Teorii Państwa i Prawa. Doksztalcanie na szczeblu centralnym odbywało się m.in. w Józefowie, gdzie od 1948 roku znajdował się Centralny Ośrodek Szkolenia Kadr Ministerstwa Sprawiedliwości. Kursy trwały około miesiąca. Wymuszane dyskusje, jakie odbywały się podczas zajęć, miały na celu wytypowanie szczególnie opornych, co pozwalało na stopniowe usuwanie ich z ludowego wymiaru sprawiedliwości, zwłaszcza kiedy ich orzecznictwo było zgodne z obowiązującym prawem i ich sumieniem¹⁹. Szkolenia kończyły się egzaminem z każdego przedmiotu.

W ramach „szkolenia specjalnego” zaczęto otwierać szkoły prawnicze, które miały przygotować nowe kadry na potrzeby ludowego wymiaru sprawiedliwości. W tym celu powołano nową komórkę w Ministerstwie Sprawiedliwości – Departament Szkolenia Zawodów Prawniczych i Popularyzacji Prawa.

W latach 1947–1952 w Polsce działało sześć szkół prawniczych. Pierwszą taką placówkę utworzono w Łodzi – kursy organizowano w niej od kwietnia 1946 roku do kwietnia 1952 roku. W sumie odbyło się sześć szkoleń: trzy prokuratorskie, dwa sędziowskie, jedno sędziowsko-prokuratorskie. Od czerwca 1947 roku do końca 1953 roku działała szkoła prawnicza we Wrocławiu. Przeprowadzono w niej pięć kursów: dwa prokuratorskie, dwa sędziowsko-prokuratorskie, jeden sędziowski. Jako trzecią otwarto szkołę w Gdańsku, która istniała od grudnia 1947 roku do września 1948 roku. Odbyło się w niej tylko jedno przeszkolenie dla przyszłych prokuratorów. Czwartą była szkoła prawnicza w Toruniu, w której prowadzono zajęcia w od kwietnia 1948 roku do kwietnia 1952 roku (odbyło się w niej po jednym z ww. szkoleń). Piątą szkołą prawniczą była placówka w Szczecinie, a szóstą i ostatnią – szkoła w Zabrze, która działała od czerwca 1950 roku do lipca 1951 roku i przeprowadzono w niej jeden kurs prokuratorski²⁰.

Kursy organizowane w szkołach prawniczych ukończyło około 1130 słuchaczy; 1081 podjęło pracę w wymiarze sprawiedliwości – około 44% na stanowiskach sędziowskich, pozostali pełnili funkcję prokuratora²¹.

¹⁹ P. Kładoczny, *Kształcenie prawników...*, s. 108.

²⁰ Tamże, s. 98.

²¹ Tamże.

Początkowo nie planowano uruchomienia kursów sędziowskich, czego powodem była konieczność przyswojenia przez słuchaczy znacznie obszerniejszego materiału. Wcześniejsze plany jednak zmieniono i od 1948 roku uruchomiono zajęcia na tego typu kursach²².

Kandydatom nie stawiano żadnych wymogów odnośnie do wykształcenia, najważniejsza była postawa i działalność społeczno-polityczna. Na kursy przyjmowano osoby kierowane przez partie polityczne, związki zawodowe oraz organizacje społeczne.

Początkowo kurs prokuratorski miał trwać sześć miesięcy, później zakładano realizację programu w czasie ośmiu miesięcy – ostatecznie szkolenie trwało 12 miesięcy. Kursy sędziowskie miały trwać około 10 miesięcy, jednak czas ten przedłużono do 14 miesięcy²³. Czas trwania kursów wydłużany był z powodu rozszerzenia programu o zajęcia ideologiczne i ogólnokształcące, jak również niskiego poziomu wiedzy ogólnej a niekiedy i intelektu słuchaczy.

W ramach zajęć ogólnokształcących, zgodnych z nauką marksizmu i leninizmu, prowadzono zajęcia z biologii, chemii, fizyki, historii i literatury. Na naukę tych przedmiotów przeznaczono 400 godzin. Na nauki polityczne, takie jak: nauka o świecie współczesnym, ekonomia polityczna, materializm dialektyczny i historyczny, historia Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) oraz polskiego ruchu robotniczego – również poświęcano 400 godzin; na zajęcia z teorii państwa i prawa – 100 godzin. Podczas 14-miesięcznego kursu sędziowskiego, na który składało się 2 tys. godzin zajęć lekcyjnych – 55% stanowiły przedmioty prawnicze²⁴.

Absolwenci kończący kurs sędziowski, na początku swojej drogi zawodowej, orzekali w sądach okręgowych w tzw. kompletach, a wraz ze zdobywaniem praktyki i doświadczenia sami prowadzili rozprawy²⁵.

Od 1950 roku, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Oświaty, ukończenie szkoły prawniczej uprawniało do podjęcia studiów prawniczych bez składania egzaminu wstępnego²⁶.

²² Tamże.

²³ Tamże.

²⁴ Tamże, s. 99.

²⁵ Tamże, s. 100.

²⁶ Dz.U. 1950, nr 22, poz. 195. Rozporządzenie Ministra Oświaty z 28.04.1950 r. w sprawie przyjmowania absolwentów szkół prawniczych Ministerstwa Sprawiedliwości na wydziały prawne szkół wyższych. „§ 1. Ukończenie szkół prawniczych Ministerstwa Sprawiedliwości

3 czerwca 1950 roku (w sobotę o godz. 17.30) odbyło się otwarcie i inauguracja nauki w Szkole Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie. Na uroczystości obecny był ówczesny minister sprawiedliwości – Henryk Świątkowski²⁷, który dokonał uroczystego otwarcia szkoły i wygłosił wykład inauguracyjny, podczas którego „omówił uchwały III i IV Plenum KC PZPR w odniesieniu do ludowego aparatu wymiaru sprawiedliwości, a w szczególności – sądownictwa i prokuratury²⁸”. Obecni przy tym byli również przedstawiciele lokalnej władzy i szczecińskiej palestry. Uroczystość zakończyła się odśpiewaniem międzynarodówki²⁹.

Na siedzibę szkoły przeznaczono budynek na Osiedlu Studenckim przy ulicy Ku Słońcu 31/33, który spełniał także rolę akademika dla jej słuchaczy.

Zadaniem szkoły było wykształcenie, zarówno pod kątem niezbędnej wiedzy prawniczej (teoretycznej i praktycznej), jak i ideologicznej, nowych kadr przewidzianych do obsadzenia stanowisk sędziowskich. Kształcenie odbywało się na poziomie szkoły średniej, a nauka trwała 14 miesięcy – od czerwca 1950 roku do sierpnia 1951 roku. Przyjęto założenie, że w szkole będzie się kształciło 240 słuchaczy, jednak naukę rozpoczęły jedynie 182 osoby. Słuchaczami zostali ludzie

począwszy od roku szkolnego 1949/50 uznaje się za równorzędne ze złożeniem egzaminu wstępnego na wydziały prawne szkół wyższych, pod warunkiem złożenia w ciągu pierwszego roku studiów prawnych w szkole wyższej egzaminu uzupełniającego z języka łacińskiego w zakresie przewidzianym dla stopnia licealnego szkoły ogólnokształcącej. Od egzaminu uzupełniającego zwolnieni są kandydaci, którzy przedłożą świadectwo ukończenia gimnazjum ogólnokształcącego z oceną z języka łacińskiego”.

²⁷ Henryk Świątkowski ur. się 2.04.1896 r. w Dzierżąni, pow. Płońsk. Prawnik, adwokat – od 1928 r., był adwokatem w Zamościu i Warszawie, obrońcą w procesach politycznych. Poseł 2 i 3 kadencji Sejmu II RP (1928–1935). Ministrem sprawiedliwości był od 9.05.1945 r. do 16.04.1956 r. Był członkiem PPS, a później PZPR – w grudniu 1948 r. został wybrany do Komitetu Centralnego PZPR. W latach 1948–1950 był członkiem Biura Politycznego KC PZPR. Poseł na Sejm PRL w latach 1952–1956. Od 1957 r. do 1961 r. był Dziekanem Wydziału Prawa na Uniwersytecie Warszawskim. Zmarł w Warszawie 22.03.1970 r.

²⁸ *Dla rozwoju ludowego wymiaru sprawiedliwości. Minister prof. Henryk Świątkowski dokonał uroczystego otwarcia Sędziowskiej Szkoły Prawniczej w Szczecinie*, „Kurier Szczeciński” z 4.06.1950 r., nr 152 (1611), s. 1. „Kurier Szczeciński”, który był Organem Prasowym Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Szczecinie, wtórował rządowej propagandzie i w ww. artykule podkreślano: „Po usunięciu elementów klasowo obcych, a zawodowo nieudolnych, dopływ nowych kadr ze sfer robotniczo-chłopskich sprawi, że wymiar sprawiedliwości w Polsce Ludowej stanie się ostrym i skutecznym orężem w walce z wszelakiego gatunku dywersją, sabotażem i szkodnictwem”. *Uchwała III Plenum KC PZPR w sprawie pracy organów bezpieczeństwa publicznego oraz wzmocnienia kontroli partii nad działalnością tych organów*, http://www.pbi.edu.pl/book_reader.php?p=24992&s=1 (dostęp 13.04.2014).

²⁹ *Dla rozwoju ludowego wymiaru sprawiedliwości...*, s. 1.

cieszący się zaufaniem ówczesnej władzy, m.in. działacze społeczno-polityczni. Wśród nich – 132 uczących się miało pochodzenie robotnicze, 37 – chłopskie, 10 wywodziło się z tzw. inteligencji pracującej, 3 było dziećmi rzemieślników³⁰. Pod względem przynależności społecznej: 97 osób było robotnikami, 7 – chłopami, 78 zaliczało się do inteligencji pracującej³¹. Wiek słuchaczy kształtował się następująco: do 23 lat – 51 osób, do 25 lat – 42 osoby, do 30 lat – 70 osób, powyżej 30 roku życia – 19 osób. Dużą maturą legitymowało się sześciu słuchaczy, małą maturą – 20, ukończeniem 7 klas szkoły powszechnej i więcej – 137, poniżej 7 klas – 19 osób. Do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR) należało 143 słuchaczy, do Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (ZSL) – 4, do Związku Młodzieży Polskiej (ZMP) – 26, bez przynależności partyjnej było 9 osób³². Wśród kursantów znalazło się 41 kobiet.

Słuchaczami Szkoły Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie zostali m.in. Nadzieja Bała, Jan Bartosik, Stefan Bączkowski, Marian Biczak, Władysław Bołtowicz, Ludwik Brzeziński, Józef Czapracki, Janina Czerwińska (szkołę kończyła pod panięńskim nazwiskiem Walulik; została przeniesiona do Szczecina ze szkoły prawniczej w Toruniu w listopadzie 1950 r.), Wilhelm Czerwiński, Piotr Czubak, Jan Czubek, Janina Dąbrowska, Stanisław Dudziak, Marian Dzieniszewski, Marian Fijołek, Józef Gardasiewicz, Tadeusz Jakubczak, Józef Jatkiwicz, Paulina Jesionowska, Tadeusz Kajtaniak, Kazimierz Kmiecik, Jan Kiezik, Henryk Kluczykowski, Stefan Kostrzewski, Marian Kozłowski, Jan Maciejuk, Władysław Michałuszko, Józef Mikołajewski, Józef Nazaruk, Stanisław Okuszko, Kazimierz Papiernik, Alfred Popiołek, Józefa Prakula, Hubert Pytlak, Stefan Sawicki, Tadeusz Staniszewski, Zygmunt Stryburski, Kazimierz Świrski, Teresa Tabiś, Zbigniew Tworek, Kazimierz Wądołkowski, Jerzy Wiweger, Włodzimierz Wolański, Jerzy Zaborowski, Kazimierz Zaworski, Stefan Zborowski, Stanisław Żmurko³³.

³⁰ R. Różycki, *Szkoła Prawnicza Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie*, „In Gremio” 2006, nr 7/8 (27/28), s. 24.

³¹ Tamże.

³² Tamże.

³³ Tamże, s. 25; R. Różycki, *Jeszcze o Szkole Prawniczej w Szczecinie*, „In Gremio” 2006, nr 9 (29), s. 9; *Prawo do nauki i pracy zostało zrealizowane jednocześnie. Nowe Kadry pracowników ludowego wymiaru sprawiedliwości wychowała Szczecińska Szkoła Prawnicza*, „Kurier Szczeciński” z 21.08.1951 r., nr 223 (2012), s. 3; *Dla rozwoju ludowego wymiaru sprawiedliwości...*, s. 1; (ASO) teczki osobowe aplikantów.

Na stanowisko dyrektora szkoły powołano sędziego Sądu Okręgowego w Szczecinie – Mieczysława Glazera³⁴. W trakcie roku szkolnego Podstawowa Organizacja Partyjna (POP) negatywnie oceniła – pod kątem ideologicznym – pracę dyrektora szkoły, którego na tej podstawie zwolniono³⁵. Po przeprowadzonej w tym samym roku reformie wymiaru sprawiedliwości – Mieczysław Glazer przejął kierownictwo w Wydziale do Walki z Drożyzną w szczecińskiej Delegaturze Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym³⁶. W związku z tym obowiązki dyrektora placówki przejął sędzia Sądu Powiatowego w Szczecinie – Zygmunt Ulman, a jego zastępcy – sędzia Tadeusz Goździcki. Zajęcia edukacyjne prowadzili nauczyciele szczecińskich szkół ogólnokształcących oraz urzędnicy partyjni, a sędziowie i prokuratorzy zatrudnieni byli na stanowiskach asystentów. W tym gronie znaleźli się sędziowie: Stefan Idzior, Włodzimierz Sawwa, Jan Płochocki, Halina Parys-Makowska, Aleksander Koliński, Stanisław Lachowicz; prokuratorzy: Tadeusz Ostrowski, Bolesław Łojko, Zbigniew Szniako, Feliks Prumbs, Alewtyna Kiedrowska, Teodor Mar-ski³⁷.

* * *

W celu zdobycia potrzebnej praktyki sądowej, podczas szkolenia kursantów kierowano na odbycie aplikacji.

³⁴ Archiwum Sądu Okręgowego w Szczecinie (ASO), Sąd Apelacyjny w Szczecinie Akta Osobowe Mieczysława Glazera sędziego S.O. w Szczecinie o nr Ps 65, k. 1. Mieczysław Glazer powołany został do pełnienia obowiązków sędziego Sądu Okręgowego w Szczecinie na okres jednego roku przez wiceministra sprawiedliwości pismem D.K. 4218/III/50 z 23.03.1950 r. na podstawie art. 1 dekretu z 22.01.1946 r. o wyjątkowym dopuszczeniu do obejmowania stanowisk sędziowskich, prokuratorskich i notarialnych oraz do wpisywania na listę adwokatów, Dz.U. 1946, nr 4, poz. 33. Na podst. art. 5 dekretu z 22.02.1946 r. o rejestracji i przymusowym zatrudnieniu we władzach wymiaru... został zwolniony z wymogu ukończenia wyższych studiów prawniczych, odbycia egzaminu na aplikację sędziowską i złożenia egzaminu sędziowskiego. W piśmie tym zostały powierzone mu również obowiązki Dyrektora Szkoły Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie.

³⁵ Tamże, k. 11. Pismem D.K. 26173/I – I/50 z 28.12.1950 r. Mieczysław Glazer został odwołany z pełnienia obowiązków Dyrektora Szkoły Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie i obowiązków sędziego Sądu Okręgowego w Szczecinie; R. Różycki, *Szkola Prawnicza...*, s. 24.

³⁶ J. Macholak, *Delegatura Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym w Szczecinie 1946–1954*, w: *Z powojennych dziejów Pomorza Zachodniego. Wybrane problemy*, red. tegoż, Szczecin 2009, s. 153–161.

³⁷ R. Różycki, *Szkola Prawnicza...*, s. 24.

Słuchacze skierowani zostali przez ministra sprawiedliwości do odbycia płatnej aplikacji³⁸ sądowej w okręgu Sądu Apelacyjnego³⁹ w Szczecinie i Sądu Wojewódzkiego⁴⁰ w Szczecinie, na mocy art. 1 ust. 2 dekretu z 22 stycznia 1946 roku o wyjątkowym dopuszczeniu do obejmowania stanowisk sędziowskich, prokuratorskich i notarialnych oraz do wpisywania na listę adwokatów⁴¹.

Warto przyjrzeć się osobom, które odbywały praktyki w Szczecinie. Aplikantami w Sądzie Apelacyjnym i Sądzie Wojewódzkim w Szczecinie byli:

Władysław Bołtowicz – urodził się 11.05.1917 roku we wsi Dutki w województwie wileńskim. W 1921 roku rodzice przeprowadzili się do Witebska, gdzie się wychowywał i uczęszczał do szkoły. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej i 3 klasy szkoły zawodowej. Od 1944 roku służył w II Armii Wojska Polskiego w Oddziale Informacji. W 1945 roku pełnił funkcję szefa Aresztu Tymczasowego. Po demobilizacji w 1946 roku zatrudnił się w Zakładach im. Hipolita Cegielskiego w Poznaniu, gdzie pracował do czasu powołania na słuchacza Szkoły Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie. Przed i podczas wojny nie należał do żadnej partii politycznej. W roku 1950 był członkiem PZPR, a w ramach działalności społeczno-politycznej – drugim sekretarzem POP PZPR – Dzielnica Południe przy Szkole Prawniczej. Po ukończeniu kursu, decyzją ministra

³⁸ W latach 1945–1950 aplikacja oparta była na przepisach przedwojennych i trwała dwa lata. W latach 1950–1957 uregulowana była Ustawą z 20.07.1950 r. o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. 1950, nr 38, poz. 347, która skróciła okres trwania aplikacji od 3 msc. do roku – mogła być ona odbyta, częściowo lub w całości w trakcie trwania studiów i nie kończyła się, jak wcześniej, egzaminem. Polegać miała na zaznajomieniu się z czynnościami sędziego i sekretariatów sądowych.

³⁹ Sąd Apelacyjny w Szczecinie funkcjonował od lipca 1949 r. do końca 1950 r. Prezesem sądu został sędzia Józef Karasiewicz. Sąd składał się z trzech wydziałów: karnego, karno-rewizyjnego i cywilnego. Obecny Sąd Apelacyjny w Szczecinie, mieszczący się przy ul. Mickiewicza 163, istnieje od 1.01.2005 r.

⁴⁰ Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. 1950, nr 38, poz. 347. Według nowej ustawy, która weszła w życie 1.01.1951 r. wymiar sprawiedliwości w sprawach cywilnych i karnych zaczęły sprawować sądy powiatowe, wojewódzkie i Sąd Najwyższy. Zgodnie z nowymi regulacjami, zniesiono Sąd Apelacyjny w Szczecinie, który został przemianowany na Sąd Wojewódzki dla województwa szczecińskiego. Zniesiono sądy okręgowe. Sądy grodzkie zostały zmienione w sądy powiatowe. *De facto* nastąpiło połączenie obydwu dotychczasowych sądów – apelacyjnego i okręgowego. Prezesem Sądu Wojewódzkiego został dotychczasowy prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie Józef Karasiewicz, wiceprezesem – sędzia okręgowy Ludwik Gołaszewski. Jego siedziba, do lipca 1953 r., mieściła się w budynku przy ul. Stojsława 6. W tym samym budynku urzędował Sąd Powiatowy w Szczecinie.

⁴¹ Art. 1 ust. 2: „Osoby, wymienione w ust. 1, w przypadku zwolnienia ich tylko od wymagań ukończenia uniwersyteckich studiów prawniczych z przepisanyymi w Polsce egzaminami i odbycia aplikacji sądowej mogą być dopuszczone do egzaminu sędziowskiego”.

sprawiedliwości z 19 sierpnia 1951 roku został mianowany na stanowisko asesora sądowego w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie i przydzielony do Sądu Powiatowego w Szczecinie. Zgodnie z pismem Dyrektora Departamentu Kadr, z 5 września 1951 roku został skierowany na rozmowę do ministerstwa sprawiedliwości (pok. 415), po której został oficerem śledczym w Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego⁴².

Piotr Czubak – urodził się 27 lipca 1920 roku w Koszarach w województwie kieleckim. W 1935 roku ukończył 7 klas szkoły powszechnej, a także 2 klasy uniwersytetu powszechnego. Od 1935 roku do 1 września 1942 roku pracował w charakterze pracownika fizycznego w Lasach Państwowych. Jesienią 1942 roku został wywieziony na roboty przymusowe do Monachium, gdzie do 1945 roku pracował w zakładach lotniczych należących do Bayerische Motoren Werke (znanych jako BMW). Po wyzwoleniu wrócił w rodzinne strony i pracował przy budowie kolei w Starachowicach. 25 maja 1948 roku wyjechał do Słupska, gdzie podjął pracę w P.Z.P.D (Państwowe Zakłady Przemysłu Drzewnego) nr 10, czyli słupskiej fabryce mebli. Od 12 czerwca 1949 roku, do momentu podjęcia nauki w szkole prawniczej, pracował jako kontroler techniczny. Przed i podczas wojny nie należał do żadnej partii politycznej. W 1950 roku był członkiem PZPR⁴³.

Jan Czubek – urodził się 14 marca 1920 roku w Warszawie. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Po ukończeniu nauki podjął pracę w hucie szkła w Ożarowie, gdzie pracował do wybuch drugiej wojny światowej. W 1940 roku został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec – pracował na roli we wsi Gotzow powiat Lebus. Po wyzwoleniu przez Armię Czerwoną wrócił do kraju i osiedlił się w Ożarowie. W 1945 roku wstąpił do PPR i wyjechał do Ryczewa koło Słupska. W 1946 roku podjął pracę motorniczego w Przedsiębiorstwie Miejskim w Słupsku. Od stycznia 1950 roku, do rozpoczęcia nauki w szkole prawniczej, pracował w słupskim browarze jako robotnik. W 1950 roku był członkiem PZPR⁴⁴.

Janina Dąbrowska – urodziła się 24 lutego 1919 roku w Górze Kalwarii, powiat Grójec w województwie warszawskim. Ukończyła 3 klasy szkoły powszechnej. Do 1938 roku pomagała matce w pracy (jako praczka), a od 1938 roku

⁴² (ASO), Akta osobowe Bołtowicza Władysława asesora sądowego w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie o nr Pa 94, k. 5–7, 15, 16, 17, 20, 27.

⁴³ (ASO), Akta osobowe Czubaka Piotra aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 119, k. 5–7.

⁴⁴ (ASO), Akta osobowe Czubka Jana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 149, k. 5–7.

pracowała jako pomoc w sklepie. Na początku 1940 roku udała się w raz z mężem do Rawy Ruskiej w ZSRR, gdzie przebywała do września 1941 roku, następnie małżonkowie powrócili do swoich rodziców w Górze Kalwarii. W maju 1945 roku wyjechała na ziemie zachodnie do Świerkocina koło Gorzowa. Przed i podczas wojny nie należała do żadnej partii politycznej. W 1950 roku była członkiem PZPR – w ramach działalności politycznej wchodziła w skład Komitetu Powiatowego i Gminnego PZPR – oraz zasiadała w Gminnej Radzie Narodowej⁴⁵.

W aktach osobowych dotyczących Stanisława Dudziaka, znajdują się tylko dwie karty. Karta nr 1 – pismo Ministerstwa Sprawiedliwości z 21 czerwca 1950 roku skierowane do Prezesa Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z decyzją odbycia aplikacji sądowej w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie. Karta nr 2 zawiera decyzję Prezesa Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 24 lipca 1950 roku o przyjęciu Stanisława Dudziaka na aplikanta sądowego⁴⁶.

Marian Dzieniszewski został skreślony z listy słuchaczy Szkoły Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie 7 lutego 1951 roku. W aktach osobowych brakuje bliższych informacji dotyczących przyczyny przerwania nauki. Na podstawie korespondencji znajdującej się w teczce akt osobowych wynika, że Marian Dzieniszewski został skierowany na odbycie aplikacji do okręgu Sądu Apelacyjnego w Bydgoszczy, a 6 grudnia 1950 roku został przeniesiony na stanowisko aplikanta sądowego do okręgu Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie⁴⁷. Pozwala to przypuszczać, że jedną z przyczyn nieukończenia szkoły były sprawy natury rodzinnej, drugą tzw. dyscyplinarne – o których nie ma wzmianki w aktach osobowych.

Marian Fijołek – urodził się 4 października 1920 roku w Lesznie powiat Błonie w województwie warszawskim. Ukończył 7 klas szkoły podstawowej i 2 klasy szkoły wieczorowej. Przed wybuchem wojny pracował jako wagowy w cukrowni w Lesznie. W latach 1940–1945 był robotnikiem przymusowym w Niemczech (w Szczecinie i jego okolicach). Ostatnim miejscem jego zatrudnienia, przed

⁴⁵ (ASO), Akta osobowe Dąbrowskiej Janiny aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 120, k. 5–7.

⁴⁶ (ASO), Akta osobowe Dudziaka Stanisława aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 118, k. 1–2.

⁴⁷ (ASO), Akta osobowe Dzieniszewskiego Mariana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 179, k. 13. W aktach znajduje się 6 kart, które nie zachowują kolejnych numerów i dotyczą korespondencji między Ministerstwem Sprawiedliwości – Prezesem Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie – Dyrektorem szkoły Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie, dotyczącej skreślenia z listy słuchaczy i odwołania z aplikacji sądowej.

skierowaniem na kurs w szkole prawniczej, były Zakłady Mechaniczne „Ursus” w Gorzowie Wielkopolskim, gdzie pracował jako strażnik. W 1945 roku wstąpił do PPR, po jej zjednoczeniu z PPS został członkiem PZPR. W ramach działalności społeczno-politycznej był członkiem i agitatorem POP PZPR w Szkole Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie i członkiem Związku Zawodowego Metalowców⁴⁸.

Tadeusz Jakubczak – urodził się 2 lutego 1921 roku w Kaliszu. Od 3 roku życia wychowywał się w Zakładzie dla Sierot w Szamotułach. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej i 2 klasy szkoły zawodowej – przyuczającej do zawodu ślusarza. Do wybuchu wojny pracował w firmie „Brzeskianto” w Poznaniu. W czerwcu 1940 roku został wywieziony na roboty przymusowe, jako robotnik rolny do Hollabrunn w Austrii. Próbę ucieczki przypłacił osadzeniem na trzy miesiące w obozie pracy przymusowej w Wuhlheide koło Berlina. Po zwolnieniu z miejsca odosobnienia zatrudniono go w szpitalu „Prenzlauer Berg” w Berlinie. W 1942 roku uciekł do Francji, gdzie ukrywał się do 1943 roku. Po aresztowaniu przez Gestapo – został zesłany do obozu koncentracyjnego w Dachau (więzień nr 160 786). W sierpniu 1945 roku wrócił do Polski. Od września do grudnia 1946 roku pracował jako funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej w Poznaniu. Od stycznia 1947 roku został zatrudniony w charakterze urzędnika w Zakładach im. Józefa Stalina w Poznaniu (od 1949 r. pod tą nazwą funkcjonowały Zakłady im. Hipolita Cegielskiego). W 1947 roku wstąpił do PPR, następnie do PZPR. W Szkole Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie pełnił funkcję członka egzekutywy POP PZPR. Razem z Marianem Dzieniszewskim, z nieujawnionych w dokumentach przyczyn, został skreślony z listy słuchaczy⁴⁹.

Józef Jatkiewicz – urodził się 2 lutego 1923 roku we wsi Dajnowo, powiat Troki, w województwie wileńskim. Ukończył 6 klas szkoły powszechnej. Przez cały czas pracował z rodzicami na roli. W 1946 roku w ramach repatriacji przyjechał do Polski. Od 1946 do 1950 roku pracował jako palacz w Gazowni Miejskiej w Darłowie. Od 18 listopada 1950 roku, decyzją Ministra Sprawiedliwości, został

⁴⁸ (ASO), Akta osobowe Fijołka Mariana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 98, k. 3–7.

⁴⁹ (ASO), Akta osobowe Jakubczaka Tadeusza aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 147, k. 5–8.

skreślony z listy słuchaczy⁵⁰. Podobnie, jak w ww. przypadkach, w dokumentacji osobowej nie ma informacji o powodzie usunięcia ze szkoły.

Tadeusz Kajtaniak – urodził się 4 listopada 1922 roku w Łodzi. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Od 24 października 1941 roku do 20 maja 1945 roku pracował w fabryce włókienniczej Scheibler⁵¹ i Grohman w Łodzi, początkowo jako czyszciciel maszyn, a następnie jako pomocnik blacharza. Po zakończeniu działań wojennych wyjechał do Gdańska, gdzie pracował w elektrowni, jako blacharz. Kolejnymi miejscami zatrudnienia były: Rzeźnia Miejska w Gdańsku; Zarząd Miejski w Gdańsku Wydział Melioracji, jako pomocnik brukarza; Zakłady Przemysłu Włókienniczego nr 12 w Gdańsku, jako przewlekacz. Od 1 października 1949 roku do rozpoczęcia kursu w szkole prawniczej – pracował jako przewlekacz w Państwowych Zakładach Przemysłu Włókienniczego nr 17 w Złocieńcu. W 1950 roku był członkiem PZPR⁵².

Jan Kiezik – urodził się 17 kwietnia 1923 roku w Wilnie. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej (Szkoła Powszechna nr 6 w Wilnie). Po ukończeniu szkoły – do 1942 roku pracował w wileńskiej cegielni. Wywieziony został także na roboty przymusowe do Niemiec, gdzie pracował jako robotnik rolny u gospodarza w Schlawe (Sławno). Po wyzwoleniu wyjechał do Bydgoszczy, gdzie przez 4 miesiące pracował w szpitalu wojskowym. Następnie udał się do Słupska, gdzie do lipca 1946 roku pracował w Straży Pożarnej, a następnie w lokalnej gazowni w charakterze strażnika. Po włączeniu gazowni w strukturę Przedsiębiorstwa Miejskiego został zatrudniony w Wydziale Kanalizacji, jako operator

⁵⁰ (ASO), Akta osobowe Jatkiewicza Józefa aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 130, k. 5–9.

⁵¹ Karol Wilhelm Scheibler, urodził się 1.09.1820 r. w Montjoie (Monschau) pod Akwizgranem. Przemysławiec, działacz gospodarczy, filantrop. W 1848 r. na stałe przeniósł się do Królestwa Polskiego. Od połowy lat 70. XIX wieku łódzkie zakłady Scheiblera były obok Newskiej Manufaktury w ścisłej czołówce branży włókienniczej Cesarstwa Rosyjskiego. Skupiały ok. 60% produkcji i 55% robotników przemysłu włókienniczego w Królestwie Polskim. Zmarł po ciężkiej chorobie 13.04.1881 r. Pochowany został na Starym Cmentarzu Ewangelickim w Łodzi. <http://www.lodz.ap.gov.pl/fab7.html> (dostęp 21.04.2014). W 1995 r. został zrealizowany dwuczęściowy film dokumentalny „Scheibler & Grohman”, który opowiada o historii dwóch potężnych łódzkich fabrykantów, <http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=4213116> (dostęp 21.04.2014).

⁵² (ASO), Akta osobowe Kajtaniaka Tadeusza aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 132, k. 5 – 7.

przepompowni. Wstąpił do PPR, a następnie PZPR. W marcu 1950 roku został wybrany do rady zakładowej, w której pełnił funkcję przewodniczącego⁵³.

Henryk Kluczykowski – urodził się 1 stycznia 1925 roku w Wągrowcu w województwie poznańskim. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Od 1 listopada 1939 roku do 10 lutego 1943 roku pracował w niemieckiej firmie budowlanej w Wągrowcu. 16 lutego 1943 roku został wywieziony na roboty przymusowe do Poznania, gdzie wykonywał pracę jako robotnik w warsztatach kolejowych. Po wojnie wrócił do Wągrowca i pracował w Zarządzie Miejskim, jako woźny. W styczniu 1947 roku wstąpił do PPR, a następnie PZPR⁵⁴.

Marian Kozłowski – urodził się 16 lipca 1922 roku we wsi Łopacie, powiat Ciechanów – województwo warszawskie. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Od 15 września 1939 roku do 20 maja 1943 roku był zatrudniony w zakładach ceramicznych w Ciechanowie, a następnie w magazynach firmy Gerke w Ciechanowie. Od 1 lutego 1945 roku do maja 1945 roku pracował w Urzędzie Ziemskim. Zmobilizowany do Wojska Polskiego – służył w nim do 1 lipca 1947 roku – pełniąc funkcję komendanta aresztu pułku w Gdańsku. Po zdemobilizowaniu – do 1 czerwca 1950 roku pracował w PKP (Dyrekcja Warszawska) jako kierownik pociągu. W 1950 roku był członkiem PZPR⁵⁵.

Jan Maciejuk – urodził się 10 stycznia 1921 roku w folwarku Gęś, gmina Jabłoń, powiat Radzyń w województwie lubelskim. Ukończył 5 klas szkoły powszechnej. Pracował na roli, a u brata uczył się stolarki. W 1948 roku przyjechał do Słupska, gdzie od czerwca 1948 roku podjął pracę w Fabryce Narzędzi Rolniczych. W 1948 roku został członkiem PPR – później PZPR. Słuchaczem szkoły prawniczej był do września 1950 roku⁵⁶.

Józef Mikołajewski – nie przyjął nominacji na płatną aplikację sądową. Powodem było nierozwiązanie stosunku służbowego z instytucją, w której pracował

⁵³ (ASO), Akta osobowe Kiezika Jana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 145, k. 5 – 7.

⁵⁴ (ASO), Akta osobowe Kluczykowskiego Henryka aplikanta sądowego w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie o nr Pa 187, k. 8–10.

⁵⁵ (ASO), Akta osobowe Kozłowskiego Mariana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 122, k. 5–7.

⁵⁶ (ASO), Akta osobowe Maciejuka Jana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 113, k. 5–8.

(nie podał miejsca zatrudnienia) i w dalszym ciągu z tego tytułu otrzymywał wynagrodzenie⁵⁷.

Józef Nazaruk – urodził się 24 sierpnia 1925 roku we wsi Grabanów, powiat Bielsko-Biała, województwo lubelskie. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Po ukończeniu szkoły i w pierwszych latach wojny pracował jako robotnik w lesie. W 1942 roku został wywieziony na roboty przymusowe, podczas których pracował w majątku ziemskim. W 1946 roku wyjechał z rodzinnej wsi do Słupska, gdzie podjął pracę w Fabryce Narzędzi Rolniczych. W 1950 roku był członkiem PZPR. Z powodu stanu zdrowia został skreślony z listy słuchaczy 9 września 1950 roku⁵⁸.

Kazimierz Papiernik – urodził się 4 lutego 1925 roku w Tomaszowie Mazowieckim. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej. W 1941 roku został wywieziony do Stuttgartu w Niemczech, gdzie pracował jako robotnik przymusowy. Po wojnie w 1946 roku został powołany do służby wojskowej, którą odbył jako podoficer w Oddziale Informacji w Gdańsku (jednostka wojskowa nr 4142). Od 1949 roku mieszkał w Gryficach, gdzie pracował w tamtejszej cukrowni. Nie deklarował żadnej przynależności partyjnej⁵⁹.

Józefa Prakula – urodziła się 8 marca 1926 roku w miejscowości Kołomyja w województwie stanisławowskim. Ukończyła 6 klas szkoły powszechnej i 2 klasy gimnazjum w Kołomyi. W latach 1943–1944 pracowała przy produkcji marmolady w rodzinnej miejscowości. Od lipca 1944 roku do grudnia 1945 roku była sprzedawczynią w spółdzielni spożywczej w Kołomyi. Po przybyciu na tzw. ziemię odzyskane, od 1946 roku do końca maja 1950 roku, pracowała w cukrowni „Wróblin” w Lewinie Brzeskim – początkowo jako pracownik fizyczny, następnie jako praktykantka biurowa, pomocnik referenta personalnego i maszynistka. W 1948 roku przystąpiła do PPS, później PZPR. W lutym 1949 roku wstąpiła do ZMP. W związku z pismem Ministerstwa Sprawiedliwości (Departament Szkolenia – Wydział Szkół Prawniczych) z 6 października 1950 roku

⁵⁷ (ASO), Akta osobowe Mikołajewskiego Józefa aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 112, k. 6, 8, 9.

⁵⁸ (ASO), Akta osobowe Nazaruka Józefa aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 111, k. 5–10.

⁵⁹ (ASO), Akta osobowe Papiernika Kazimierza aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 102, k. 5–7.

została skreślona z listy słuchaczy⁶⁰. W jej aktach osobowych, tak jak ww. przypadkach, nie umieszczono dokumentów zawierających informacje o przyczynach i podstawach prawnych skreślenia jej z listy słuchaczy.

Zygmunt Stryburski – urodził się 11 kwietnia 1924 roku w Warszawie. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Po zakończeniu edukacji pracował w warsztacie mechanicznym. Do powstania warszawskiego mieszkał w Warszawie, gdzie m.in. pracował u furmana i pomagał matce przy sprzedaży warzyw. W 1943 roku został umieszczony na 13 tygodni w obozie pracy w Warszawie. Po wyjściu otrzymał nakaz podjęcia pracy w zakładach Bruhn Werke w Warszawie⁶¹. Podczas powstania pomagał przy budowie barykad. Po jego upadku dostał się do niewoli niemieckiej. Po wyswobodzeniu przez wojska amerykańskie przebywał w obozach repatriacyjnych dla Polaków w Bad Harzburg i Goslar. W 1946 roku powrócił do kraju i podjął pracę – kolejno: gońca, woźnego i pracownika umysłowego w „Centrali Rybnej” w Warszawie. W tym samym roku przystąpił do PPS. Do ZMP zapisał się w 1948 roku. W organizacji pełnił funkcję przewodniczącego koła zakładowego w „Centrali Rybnej”. W 1949 roku ukończył szkołę organizacyjną ZMP w Turczynku, od 1950 roku członek PZPR. Zygmunt Stryburski nie przebywał w szkole prawniczej od marca 1951 roku i w związku z tym decyzją ministra sprawiedliwości z 26 maja 1951 roku został zwolniony ze stanowiska aplikanta⁶².

Kazimierz Wądołkowski – urodził się 4 kwietnia 1924 roku w Łomży, w województwie białostockim. Ukończył 6 klas szkoły powszechnej. W latach 1940–1941 pobierał naukę w szkole rzemieślniczej. W 1941 roku wyjechał do Związku Radzieckiego, gdzie pracował jako robotnik. W 1943 roku wstąpił do I Dywizji Wojska Polskiego im. Tadeusza Kościuszki, gdzie przeszedł szkołę podoficerską i otrzymał awans na stopień kaprała. Służba przyniosła mu odznaczenia: medal „Zwycięstwa i Wolności”, „Odra, Nysa, Bałtyk”, „Za Warszawę”,

⁶⁰ (ASO), Akta osobowe Prakudy Józefy aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 135, k. 5–10.

⁶¹ P. Matusak, *Przemysł na ziemiach polskich w latach II wojny światowej. Przemysł hutniczy, metalowy, maszynowy, lotniczy i stoczniowy*, t. 2, Warszawa 2012, s. 1077–1083. Bruhn Werke GmbH – zakład pracy przymusowej na terenie Warszawy, zlokalizowany przy ul. Belwederskiej 16 i Stępińskiej 25, gdzie produkowano przyrządy pokładowe do samolotów Ju 88, a także części uzbrojenia oraz oprzyrządowania do automatycznego pilota i wyrzutników bomb samolotowych. Gotowe elementy wysyłało m.in. do zakładów: Messerschmitta, Heinkla i Junkersa.

⁶² (ASO), Akta osobowe Stryburskiego Zygmunta aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 121, k. 5–11.

„Odznaka Grunwaldzka” i radziecka odznaka „Zwycięstwo” i „Za Wyzwolenie Warszawy”. Po opuszczeniu wojska w 1946 roku przyjechał do Biskupca, gdzie pracował aż do rozpoczęcia kursu w szkole prawniczej, w Państwowej Fabryce Kafli. Do PPR wstąpił w 1946 roku – po zjednoczeniu partii został członkiem PZPR⁶³.

Jerzy Wiweger – urodził się 14 lutego 1929 roku w Warszawie. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej i klasę szkoły zawodowej. W 1943 roku uczył się i pracował w Warsztatach Kolejowych w Pruszkowie. Po wyzwoleniu Warszawy podjął pracę w Strażackiej Spółdzielni Pracy „Transport”. Od 1946 roku był zatrudniony w Wojskowym Przedsiębiorstwie Budowlanym w Warszawie (Oddział V), gdzie pełnił funkcję zastępcy komendanta straży ogniowej. Pracował tam do czasu podjęcia nauki w szkole prawniczej. Do PPR wstąpił w lutym 1947 roku. Zgodnie z pismem ministra sprawiedliwości z 31 marca 1951 roku został zwolniony ze stanowiska aplikanta w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie⁶⁴. W teczce akt osobowych brakuje szczegółowej informacji o przyczynach zwolnienia z zajmowanego stanowiska.

Włodzimierz Wolański – zanim został słuchaczem Szkoły Prawniczej w Szczecinie, pracował jako rejestrator Prokuratury Sądu Okręgowego w Piotrkowie. Krótco po rozpoczęciu kursu Wydział Szkolenia Zawodów Prawniczych zdecydował o przeniesieniu do szkoły w Zabrze i decyzją ministra sprawiedliwości skierowany na aplikację sądową do okręgu Sądu Apelacyjnego w Katowicach⁶⁵. W dokumentacji osobowej nie ma informacji o przyczynach przeniesienia i dalszej edukacji prawniczej Włodzimierza Wolańskiego.

Jerzy Zaborowski – urodził się 21 listopada 1929 roku w Łodzi. Ukończył 5 klas szkoły powszechnej. W 1942 roku został wywieziony na roboty przymusowe do majątku ziemskiego pod Choszcznem. Po wyzwoleniu przyjechał do Łodzi, gdzie jako uczeń podjął pracę tkacza w fabryce Geyera⁶⁶. W 1946 roku

⁶³ (ASO), Akta osobowe Wądołowskiego Kazimierza aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 89, k. 5–7.

⁶⁴ (ASO), Akta osobowe Wiwegera Jerzego aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 88, k. 5–13.

⁶⁵ (ASO), Akta osobowe Wolańskiego Włodzimierza aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 124, k. 4, 6.

⁶⁶ Ludwik Ferdynand Geyer, ur. 6.01.1805 r. w Berlinie. Łódzki przemysłowiec, działacz gospodarczy i społeczny. Zmarł 21.10.1869 r. w Łodzi, pochowany na Starym Cmentarzu Ewangelickim, <http://www.lodz.ap.gov.pl/fab3.html> (dostęp 27.04.2014). Od 1948 r. zakłady te nosiły nazwę Państwowych Zakładów Przemysłu Bawełnianego im. F. Dzierżyńskiego.

wstąpił do Milicji Obywatelskiej – z której, ze względu na młody wiek, został zwolniony w 1947 roku. W Poznaniu ukończył kurs traktorzystów i rozpoczął pracę w Państwowym Przedsiębiorstwie Traktorów i Maszyn Rolniczych w Poznaniu. Od 1948 roku pracował w Państwowym Gospodarstwie Rolnym jako traktorzysta. Od 1950 roku był członkiem PZPR⁶⁷.

Stanisław Żmurko – urodził się 26 kwietnia 1924 roku w Łodzi. Ukończył 7 klas szkoły powszechnej (szkoła nr 55 w Łodzi). Później, jako praktykant, rozpoczął pracę w zakładzie fryzjerskim. W 1940 roku został wywieziony do Niemiec na roboty przymusowe. W miejscowości Heist (powiat Pinneberg) pracował jako robotnik rolny. W grudniu 1945 roku powrócił do Łodzi. W styczniu 1946 roku przyjechał do Dzierżoniowa, gdzie rozpoczął pracę w PZPB (Państwowe Zakłady Przemysłu Bawełnianego) nr 1 w Dzierżoniowie. Od września 1948 roku do czasu rozpoczęcia kursu w szkole prawniczej, pracował, jako podmistrz, w PZPB im. „Dąbrowszczaków” w Bielawie. W 1946 roku wstąpił do PPR. Od 14 stycznia do 31 maja 1950 roku pełnił funkcję pierwszego sekretarza w organizacji zakładowej PZPR. 30 grudnia 1950 roku został zwolniony ze Szkoły Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie⁶⁸.

Z przytoczonych życiorysów wynika, że nie było w zasadzie podstaw do kierowania tych osób na przyspieszony kurs sędziowski. O tym, że zostali słuchaczami szkoły prawniczej zdecydowała działalność partyjna i społeczna, ich oportunizm i konformizm, chęć awansu zawodowego i społecznego, jak również partyjna indoktrynacja.

Nieznane są, oprócz przypadku Józefa Mikołajewskiego, powody z których część kursantów została odwołana ze stanowiska aplikanta sądowego i skreślona z listy słuchaczy.

* * *

W dniach 13–18 sierpnia 1951 roku przeprowadzono egzaminy końcowe, które składane były przed Komisją Egzaminacyjną, powołaną na wniosek ministra sprawiedliwości. Zakończenie roku szkolnego odbyło się 19 sierpnia 1951 roku. Na uroczystości obecni byli ówczesny wiceminister sprawiedliwości

⁶⁷ (ASO), Akta osobowe Zaborowskiego Jerzego aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 116, k. 5–7.

⁶⁸ (ASO), Akta osobowe Żmurko Stanisława aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 90, k. 5–8.

Tadeusz Rek⁶⁹, dyrektor Departamentu Ministerstwa Sprawiedliwości (Departamentu Szkolenia Zawodów Prawniczych i Popularyzacji Prawa Ignacy Iserles)⁷⁰, kierownik Wydziału Administracyjnego Komitetu Wojewódzkiego PZPR (KW PZPR) w Szczecinie Zenon Olpiński⁷¹ (Wydział Administracyjny KW PZPR zatwierdzał kandydatów na stanowiska sędziowskie i prokuratorskie na podległym sobie terenie), a także naczelnik Departamentu Kadr (Ministerstwa Sprawiedliwości) Jan Gębazak⁷².

⁶⁹ Tadeusz Rek, ur. 13.10.1906 r. we wsi Ulów w pow. Białobrzegi, zm. 11.11.1968 w Warszawie. Prawnik, adwokat. Studia prawnicze ukończył na Uniwersytecie Warszawskim. W czasie studiów działał w PSL „Wyzwolenie” i ZMW RP „Wici”. Następnie działał w Stronnictwie Ludowym (SL) wchodząc do jego władz naczelnych. W latach 1936–1939 był redaktorem czasopisma „Młoda Myśl Ludowa”. Od początku okupacji należał do konspiracyjnego ruchu ludowego. W 1940 r. został aresztowany – przeszedł Pawiak, Oświęcim i obóz koncentracyjny w Neungamme. Po zwolnieniu z obozu kontynuował działalność konspiracyjną, redagując podziemną prasę ROCh i był wiceprzewodniczącym Rady pomocy Żydom „Żegota”. Po zakończeniu II wojny światowej przystąpił do SL i PSL – od 1949 r. w ZSL. W PSL działał w obozie antymikołajczykowskim. Był redaktorem „Dziennika Ludowego”. W latach 1946–1957 pełnił funkcję wiceministra sprawiedliwości i sędziego Sądu Najwyższego, http://bs.sejm.gov.pl/F/9XHDNNXI4RQRKEPV5VNEXIN73R-1MTXE1HA26J31XP728U67RXS-88943?func=find-b&request=tadeusz+rek&find_code=WR-D&adjacent=N&x=0&y=0 (dostęp 22.03.2014).

⁷⁰ E. Kossewska, „Zużyty komunizm i apostaci” – Ignacy Iserles i jego izraelska odnowa, „Dzieje Najnowsze” 2012, t. XLIV, z. 2, s. 126–134. Ignacy Iserles, właściwie Izrael Isserles, ur. się w 1912 r. w Tarnopolu w rodzinie żydowskiej. Uczęszczał do katolickiego gimnazjum klasycznego im. Wincentego Pola w Tarnopolu. W 1937 r. ukończył studia prawnicze na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Od 3.06.1946 do 15.06.1947 r. pracował na stanowisku rady prawnej w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Szczecinie. Pismem z 26.08.1949 r. został powołany przez Henryka Świątkowskiego na wiceprokuratora Sądu Okręgowego w Warszawie z powierzeniem obowiązków kierownika referatu w Wydziale IV Departamentu Kadr i Szkolenia Zawodów Prawniczych Ministerstwa Sprawiedliwości. Był lektorem Komitetu Centralnego PZPR i członkiem Komitetu Partyjnego w Ministerstwie Sprawiedliwości. Jednym z jego głównych zadań w Ministerstwie Sprawiedliwości była organizacja szkolenia nowych kadr dla ówczesnego wymiaru sprawiedliwości. Przyczynił się do tworzenia szkół prawniczych, organizowania przymusowego szkolenia z marksizmu i leninizmu, nowego systemu szkolenia prawnego w którym kładł nacisk na indoktrynację polityczną przedwojennego korpusu sędziowskiego i wychowania politycznego nowej kadry. Pełnił funkcję sędziego Sądu Apelacyjnego w Warszawie, Sądu Wojewódzkiego dla województwa warszawskiego w Warszawie. Był również delegowany z ministerstwa sprawiedliwości do zastępczego pełnienia obowiązków sędziego Izby Karnej Sądu Najwyższego. W Sądzie Wojewódzkim i Najwyższym orzekał w sekcjach tajnych, które były tworzone na wzór radzieckiego prawa karnego. W 1957 r. wyjechał do Izraela. Zmarł w 2009 r.; *Prawo do nauki i pracy zostało zrealizowane...*, s. 3.

⁷¹ Zenon Olpiński, ur. 25.06.1917 r. w Krakowie. Stanowisko kierownika Wydziału Administracyjnego KW PZPR w Szczecinie zajmował od 01.1951 r. do 04.1952 r., <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/showDetails.do?idx=OL&katalogId=1&subpageKatalogId=1&pageNo=1&nameId=27619&osobaId=56819&> (dostęp 23. 03. 2014).

⁷² *Prawo do nauki i pracy zostało zrealizowane...*, s. 3.

Tadeusz Rek, podczas swojego wystąpienia:

wskazał zadania stojące przed absolwentami szkół prawniczych, jako pracownikami ludowego wymiaru sprawiedliwości i podkreślił, że Szczecińska Szkoła Prawnicza wniosła do sądownictwa nie tylko zmiany ilościowe ale przede wszystkim jakościowe, zasilając go elementem robotniczo-chłopskim⁷³.

Zenon Olpiński natomiast „życzył wychowankom owocnych wyników pracy na nowych stanowiskach⁷⁴”.

Alfred Popiołek, w imieniu wszystkich absolwentów w propagandowych i typowych dla tego okresu słowach, podziękował Partii, Rządowi i klasie robotniczej, za otwarcie drogi do nauki i wiedzy oraz możliwość zdobycia „najwyższych i najzaszczytniejszych stanowisk⁷⁵”.

Szkołę ukończyło 147 osób – w tym 18 z wynikiem bardzo dobrym, 50 – z dobrym i 79 – z dostatecznym⁷⁶. Oceny niedostateczne otrzymało dwóch słuchaczy, a dwóch kolejnych zostało skierowanych do innych szkół prawniczych⁷⁷.

Słuchaczami, którzy „wysunęli się na czoło przodownictwa w nauce i pracy społecznej” byli: Nadzieja Bała, Stanisław Okuszko i Tadeusz Staniszewski. Wyróżnieni za działalność polityczno-społeczną zostali: Alfred Popiołek (pełnił funkcję sekretarza POP), Ludwik Brzeziński (stał na czele samorządu szkolnego), Zbigniew Tworek, Jan Bartosik, Stefan Bączkowski i Józef Czapracki (aktywista partyjny)⁷⁸.

Absolwentami, którzy zaraz po ukończeniu kursu otrzymali nominacje na asesora sądowego byli m.in.: Kazimierz Zaworski, Nadzieja Bała, Marian Biczak, Władysław Bołtowicz, Paulina Jesionowska, Alfred Popiołek, Hubert Pytlak, Teresa Tabiś, Kazimierz Kmiecik, Władysław Michałuszko⁷⁹.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Tamże.

⁷⁵ Tamże.

⁷⁶ Tamże.

⁷⁷ R. Różycki, *Szkoła Prawnicza...*, s. 25.

⁷⁸ *Prawo do nauki i pracy zostało zrealizowane...*, s. 3.

⁷⁹ Władysław Michałuszko, ur. 27.03.1929 r. we wsi Płoskie, pow. Zamość, woj. lubelskie – od 1.10.1951 r. rozpoczął pracę na stanowisku referenta w Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie w Biurze ds. Funkcjonariuszy w Wydziale IV. W latach 1953–1954 odbył roczny kurs przeszkolenia oficerów śledczych w Legionowie. Od 1.12.1955 r. starszy oficer śledczy w Wydziale VII Sekcji I Wojewódzkiego Biura Bezpieczeństwa Publicznego w Szczecinie. W latach 1957–1972 oficer śledczy Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Szczecinie (KW MO).

Szczecińska szkoła prawnicza, jako placówka edukacyjno-wychowawcza, odniosła „sukces” na miarę czasów w jakich przyszło jej funkcjonować. Swoim kursantom zapewniła podstawową wiedzę ogólną i „prawidłową postawę społeczną”. „Kurier Szczeciński” o jej absolwentach pisał entuzjastycznie:

Każdy z nich ma zasługi i o każdym z nich należałoby napisać choćby kilka wierszy. I o Tworku, który długi okres nie potrafił podporządkować się dyscyplinie i wciągnąć do nauki, a potem wielkim wysiłkiem woli i sumienną pracą przełamał opór i nie tylko skończył szkołę z wynikiem dobrym, ale zyskał opinię wartościowej jednostki społecznej. I o Brzezińskim, który przykładowie prowadził Samorząd Szkoły i uczył się pilnie i – o robociarzu Czaprackim, który mimo słabego przygotowania i ciężkiego startu w początkowym okresie, wylądował jako dobry uczeń i zasłużony aktywista partyjny.

Osobne wiersze należą się Popiołkowi, który sprawując przez cały okres funkcję sekretarza podst. Org. Part. PZPR wniósł w życie społeczno – polityczne szkoły wiele cennych i wartościowych zasad.

Finał jakiegokolwiek etapu pracy ludzkiej zmusza tego, który brał w nim udział do przeanalizowania postawienia zamierzeń i osiągnięć.

Absolwenci Szczecińskiej Szkoły Prawniczej mogą śmiało powiedzieć, że przekroczyli wszelkie zamierzenia i (...) osiągnięcia. Komu to zawdzięczają? Przede wszystkim samym sobie. Ludzie prości, którzy przyszli tu ze zgrubiałymi od pracy rękami, prosto od łopaty i pługa, nie zawiedli nadziei, jakie pokładała w nich Partia, i stanęli u celu⁸⁰.

Oprócz uzyskania pewnego wykształcenia, słuchacze zostali ukształtowani na „wartościowe jednostki społeczne”, które spełnią pokładane oczekiwania. Jednym z nowych zadań, jakie zostało oficjalnie wyznaczone wymiarowi sprawiedliwości z początkiem 1951 r., stało się chronienie: „ustroju demokracji ludowej i jej rozwoju w kierunku socjalizmu⁸¹” oraz „mienia społecznego oraz praw interesów instytucji państwowych, spółdzielni, przedsiębiorstw państwowych i spółdzielczych oraz organizacji społecznych⁸²”. Byli także gwarantami, że sądy powszechne swoją działalnością będą: „wychowywać obywateli w duchu wierności

Od 29.07.1981 r. do 30.11.1983 r. naczelnik Wydziału C KW MO w Szczecinie, <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/showDetails.do?idx=M&katalogId=2&subpageKatalogId=2&pageNo=1&nameId=3218&osobaId=9363> (dostęp 30.09.2014).

⁸⁰ *Prawo do nauki i pracy zostało zrealizowane...*, s. 3.

⁸¹ Ustawa z 20.07.1950 r., o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. 1950, nr 38, poz. 347, art. 2, pkt 1.

⁸² Tamże, art. 2, pkt 2.

Polsce Ludowej, przestrzegania zasad praworządności ludowej⁸³”. W tym znaczeniu Szkoła Prawnicza Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie spełniła swoje główne i podstawowe zadanie. Rządzący udowodnili, że każdy – zgodnie z ideą socjalizmu – może zostać sędzią czy innym urzędnikiem na eksponowanym stanowisku.

* * *

Akta osobowe, które zostały założone aplikantom, słuchaczom szkoły prawniczej w Szczecinie, nie są obszerne. W większości składają się z kilku kart m.in.: decyzji (ministra i prezesa sądu), korespondencji, krótkich – ręcznie pisanych życiorysów i ankiet personalnych. Zebrane na ich podstawie informacje pozwalają jednak potwierdzić i uzupełnić wcześniejsze dane o osobach wybieranych na słuchaczy szkół prawniczych, przeznaczonych na stanowiska sędziowskie. Przepisem prawnym, który umożliwił taką praktykę był dekret z 22 stycznia 1946 roku o wyjątkowym dopuszczeniu do obejmowania stanowisk sędziowskich, prokuratorskich i notarialnych oraz do wpisywania na listę adwokatów (patrz przypis 9), a zwłaszcza zapis o prowadzonej przez kandydata działalności społecznej i politycznej. Szkoła prawnicza miała zapewnić im, jak formułował art. 1.1 ww. dekretu, dostateczną znajomość prawa.

Przepisy dekretu usankcjonowała Ustawa z 20 lipca 1950 roku o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych, która dawała ministrowi sprawiedliwości możliwość zwolnienia osoby mianowanej na stanowisko sędziego z wymogu ukończenia studiów wyższych i odbycia aplikacji sądowej⁸⁴. W ten m.in. sposób władza ludowa chciała doprowadzić do pełnej kontroli i dyspozycyjności wymiaru sprawiedliwości, tak aby „stosowanie nowego prawa nie było wypaczone”.

Absolwenci szkół prawniczych zatrudnieni w sądownictwie, zgodnie z ww. założeniami ministerstwa sprawiedliwości, szybko awansowali i piastowali dyspozycyjne stanowiska – m.in. prezesów w sądach powiatowych i wojewódzkich⁸⁵.

W Sądzie Powiatowym w Szczecinie na stanowisku sędziego zatrudnieni zostali m.in. Nadzieja Bała, która nominację sędziowską otrzymała 20 grudnia 1952 roku (1.11.1954 r. objęła obowiązki przewodniczącego V Wydziału dla Nietletnich Sądu Powiatowego w Szczecinie) i Marian Biczak, który został nominowany

⁸³ Tamże, art. 3.

⁸⁴ Tamże, art. 82 § 2.

⁸⁵ R. Różycki, *Szkoła Prawnicza...*, s. 25; P. Kładoczny, *Kształcenie prawników...*, s. 100.

14 listopada 1952 roku, a od 1 października 1953 roku zaczął pełnić funkcję przewodniczącego IV Wydziału Karnego Sądu Powiatowego w Szczecinie.

Kazimierz Kmiecik na stanowisko sędziego został powołany 23 maja 1952 roku i jeszcze w tym samym roku objął obowiązki Prezesa Sądu Powiatowego w Nowogardzie. Kazimierz Zaworski nominację sędziowską otrzymał już 8 maja 1952 roku, a po dwóch latach zaczął pełnić funkcję Prezesa Sądu Powiatowego w Myśliborzu⁸⁶. Wśród absolwentów szczecińskiej Szkoły Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości, którzy awansowali na sędziów Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie znaleźli się: Janina Czerwińska, Wilhelm Czerwiński i Józef Gardasiewicz⁸⁷.

⁸⁶ R. Różycki, *Szkoła Prawnicza...*, s. 25.

⁸⁷ R. Różycki, *Jeszcze o Szkole Prawniczej...*, s. 9. R. Łyczywek, *Żywot i Sprawy (Ze wspomnień adwokata)*, Szczecin 1995, s. 101–102. Roman Łyczywek, pierwszy polski adwokat, który przybył do Szczecina z pierwszą ekipą osiedleńczą, tak wspominał sędziów z tamtych lat: „Stopniowo zmniejszała się kadra przedwojenna, reprezentująca na początku na ogół dużą wartość. Część odchodziła z sądownictwa, nie mogąc znieść nowych tendencji, część starała się «nie podpadać», część była usuwana, stosunkowo niewielu starało się robić karierę w nowym ustroju. Czas zresztą też robił swoje.

W miejsce przedwojennych sędziów wprowadzono dość niecierpliwie nowych. Niektórzy z nich zdolniejsi i bardziej ambitni, robili szybkie kariery. Reszta wywodziła się bądź to z normalnych (choć zreformowanych) studiów prawniczych, część z przedziwnych «szkół prawniczych». (...) Część tych wychowanków szkół prawniczych następnie ukończyła studia i nie odbiegała od normalnego poziomu sędziowskiego.

Najbardziej «barwni» byli jednak ci, dla których pełnienie roli sędziego było nieszczęśliwym fragmentem życia. Jeden z takich sędziów, uczciwy człowiek, żalił mi się kiedyś: «Proszę Pana, ja byłem kiedyś dobrym i szanowany mechanikiem, a teraz kazali mi być sędzią» – tu następowało desperackie machnięcie ręką.

O tych w gruncie rzeczy nieszczęśliwych sędziach, dochowało się sporo anegdot. Za prawdziwość tu przytoczonych mogę osobiście zaręczyć.

Zapytał mnie kiedyś jeden z profesorów Uniwersytetu Poznańskiego, co słycał u (tu padło nazwisko jednego z sędziów naszego okręgu, który później był nawet prezesem). Zdziwiłem się tymi koneksjami, a potem od słowa do słowa dowiedziałem się, że do Poznania dotarł jeden ze sławnych wyroków tego sędziego. Stwierdził on mianowicie, że «sąd nie dał wiary świadkowi, a nauka wykazała, że łysi kłamią». Sama sprawa miała zresztą swoje źródło na poznańskim uniwersytecie, na którym nasz sędzia pilnie studiował. Wyczytał tam wzór fałszywego sylogizmu: «X jest łysy, X kłamię: łysi kłamią». Niestety nasz sędzia zbyt serio potraktował ten wzór fałszywej struktury logicznej – i stąd późniejsze kłopoty.

O tym sędzim opowiadał kolega piękną scenkę. Sędzia lubił, słuszną w zasadzie formułę bezosobową. W konkretnym przypadku miało to jednak formę taką: «Czy oskarżony pamięta, jak oskarżony jechał motocyklem, a sąd szedł ulicą i dopiero sąd musiał uciec na schody, żeby oskarżony nie najechał sądu motocyklem».

Innego sędziego chciałem przekonać, że przekroczenie granicy przez oskarżonego było przypadkiem «mniejszej wagi», gdyż oskarżony chciał się połączyć z rodziną. Normalnie przekroczenie granicy «kosztowało» trzy lata więzienia, a w przypadku mniejszej wagi można było karę ograniczyć do około jednego roku. Sąd jednak nie dał się przekonać i w uzasadnieniu stwierdził,

Bibliografia

- Akta Osobowe Mieczysława Glazera sędziego S.O. w Szczecinie o nr Ps 65, ASO.
- Akta osobowe Bołtowicza Władysława asesora sądowego w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie o nr Pa 94, ASO.
- Akta osobowe Czubaka Piotra aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 119, ASO.
- Akta osobowe Czubka Jana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 149, ASO.
- Akta osobowe Dąbrowskiej Janiny aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 120, ASO.
- Akta osobowe Dudziaka Stanisława aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 118, ASO.
- Akta osobowe Dzieniszewskiego Mariana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 179, ASO.
- Akta osobowe Fijołka Mariana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 98, ASO.
- Akta osobowe Jakubczaka Tadeusza aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 147, ASO.
- Akta osobowe Jatkiewicza Józefa aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 130, ASO.
- Akta osobowe Kajtaniaka Tadeusza aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 132, ASO.
- Akta osobowe Kiezika Jana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 145, ASO.
- Akta osobowe Kluczykowskiego Henryka aplikanta sądowego w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie o nr Pa 187, ASO.
- Akta osobowe Kozłowskiego Mariana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 122, ASO.
- Akta osobowe Maciejuka Jana aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 113, ASO.
- Akta osobowe Mikołajewskiego Józefa aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 112, ASO.

że «mniejszej wagi» byłby przypadek, gdyby oskarżony nie chciał przekroczyć granicy, a w strefie granicznej znalazł się jedynie przez pobłądzenie. Morał z tego wynika: nie należy błędzić w nieznanym sobie lesie.

Podobnych anegdot i wspomnień zachowało się we wspomnieniach sług wymiaru sprawiedliwości z tego okresu sporo.

Należy mieć nadzieję, że do podobnych scenek nigdy już w gmachu sądowym nie dojdzie, ale – wszystko, co miało miejsce, jest historią, obrazującą życie i niczego z historii nie należy się wyrzekać”.

- Akta osobowe Nazaruka Józefa aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 111, ASO.
- Akta osobowe Papiernika Kazimierza aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 102, ASO.
- Akta osobowe Prakuły Józefy aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 135, ASO.
- Akta osobowe Stryburskiego Zygmunta aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 121, ASO.
- Akta osobowe Wądołowskiego Kazimierza aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 89, ASO.
- Akta osobowe Wiwegera Jerzego aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 88, ASO.
- Akta osobowe Wolańskiego Włodzimierza aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 124, ASO.
- Akta osobowe Zaborowskiego Jerzego aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 116, ASO.
- Akta osobowe Żmurko Stanisława aplikanta sądowego w okręgu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie o nr Pa 90, ASO.
- Bereza A., *Historia Sądu Apelacyjnego w Lublinie (1917–1950)*(1990–2010)*, Lublin 2010.
- Burczyk D., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku (1946–1955)*, Gdańsk 2012.
- Dekret z 22 lutego 1946 r. o rejestracji i przymusowym zatrudnianiu we władzach wymiaru sprawiedliwości osób, mających kwalifikacje do objęcia stanowiska sędziego, Dz.U. 1946, nr 9, poz. 65.
- Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 23 września 1944 r. – Kodeks Karny Wojska Polskiego, Dz.U. 1944, nr 6, poz. 27.
- Dekret z 16 listopada 1945 r. o postępowaniu doraźnym, Dz.U. 1945, nr 53, poz. 301.
- Dekret z 16 listopada 1945 r. o utworzeniu i zakresie działania Komisji Specjalnej do walki z nadużyciami i szkodnictwem gospodarczym, Dz.U. 1945, nr 53, poz. 302.
- Dekret z 22 stycznia 1946 r. o wyjątkowym dopuszczeniu do obejmowania stanowisk sędziowskich, prokuratorskich i notarialnych oraz do wpisywania na listę adwokatów, Dz.U. 1946, nr 4, poz. 33.
- Dla rozwoju ludowego wymiaru sprawiedliwości. Minister prof. Henryk Świątkowski dokonał uroczystego otwarcia Sędziowskiej Szkoły Prawniczej w Szczecinie*, „Kurier Szczeciński” z 4.06.1950 r., nr 152 (1611).
- Grabowski W., *Delegatura Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Kraj 1940–1945*, Warszawa 1995.
- Informator Sądowy na rok 1947/8*, Wydawnictwo Ministerstwa Sprawiedliwości, Warszawa 1947.

- Każmierczak A., *Postępowanie przed sądem w sprawach uznania za zmarłego i stwierdzenia zgonu jako jeden z elementów procesu normalizacji powojennego życia społecznego w Szczecinie (1947)*, maszynopis.
- Kładoczný P., *Kształcenie prawników w Polsce w latach 1944–1989*, „*Studia Iuridica*” 1998, t. XXXV.
- Kossewska E., „*Zużyty komunizm i apostaci*” – Ignacy Iserles i jego izraelska odnowa, „*Dzieje Najnowsze*” 2012, t. XLIV, z. 2.
- Łyczywek R., *Żywoť i Sprawy (Ze wspomnień adwokata)*, Szczecin 1995.
- Macholak J., *Delegatura Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym w Szczecinie 1946–1954*, w: *Z powojennych dziejów Pomorza Zachodniego. Wybrane problemy*, red. tenże, Szczecin 2009.
- Matusak P., *Przemysł na ziemiach polskich w latach II wojny światowej. Przemysł hutniczy, metalowy, maszynowy, lotniczy i stoczniowy*, Warszawa 2012.
- Musiał F., *Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie 1946–1955*, Kraków 2005.
- Ptaszyński R., *Sędziowie Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie i ich wyroki. Studia i materiały*, Szczecin 2008.
- Prawo do nauki i pracy zostało zrealizowane jednocześnie. Nowe Kadry pracowników ludowego wymiaru sprawiedliwości wychowała Szczecińska Szkoła Prawnicza*, „*Kurier Szczeciński*” z 21.08.1951, nr 223 (2012).
- Ptaszyński R., *Wojskowy Sąd Rejonowy i Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Szczecinie w latach 1946–1955*, Szczecin 2010.
- Rozporządzenie Ministra Oświaty z 28 kwietnia 1950 r. w sprawie przyjmowania absolwentów szkół prawniczych Ministerstwa Sprawiedliwości na wydziały prawne szkół wyższych, Dz.U. 1950, nr 22, poz. 195.
- Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 27 listopada 1945 r. o trybie powoływania oraz prawach i obowiązkach ławników w postępowaniu doraźnym i w sprawach o przestępstwa szczególnie niebezpieczne w okresie odbudowy Państwa, Dz.U. 1945, nr 53, poz. 303.
- Różycki R., *Jeszcze o Szkole Prawniczej w Szczecinie*, „*In Gremio*” 2006, nr 9 (29).
- Różycki R., *Szkoła Prawnicza Ministerstwa Sprawiedliwości w Szczecinie*, „*In Gremio*” 2006, nr 7/8 (27/28).
- Ustawa z 20 lipca 1950 r., o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. 1950, nr 38, poz. 347.
- Watoła A., *Problem niezawisłości w świetle kadr Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Wojskowego w początkach Polski Ludowej*, „*Z Dziejów Prawa*” 2011, t. 4.
- Wojskowy Sąd Rejonowy w Łodzi*, red. J. Wróbel, J. Żelazko, Warszawa 2004.
- Zaborski M., *Zadania sądów wojskowych w Polsce w latach 1944–1956*, „*Palestra*” 2004, nr 7–8.

Żelazko J., *„Ludowa” sprawiedliwość. Skazani przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Łodzi (1946–1955)*, Łódź 2007.

Żukowski M., *Sądownictwo wojskowe na Pomorzu w latach 1946–1954*, w: *Dzieje wymiaru sprawiedliwości*, red. T. Maciejewski, Koszalin 1999.

ABSTRAKT

W 1944 roku jednym z najważniejszych celów, do których dążyła władza ludowa, było zdobycie kontroli nad systemem sprawiedliwości. Za pośrednictwem instytucji sądownictwa oraz wprowadzonych w niej zmian, przedstawiciele władzy ludowej chcieli przejąć kontrolę, a następnie umocnić władzę swojego rządu oraz nowego systemu politycznego i ekonomicznego. Po przejściu wojskowego systemu sprawiedliwości, pragnęli uczynić to samo z cywilnym sądownictwem, które miało bezgranicznie ufać nowej polityce oraz, za pomocą pełnego idei podejścia, wzniecić tak samo silne zaufanie wśród polskiej ludności. Do tego momentu tak zwane elementy reakcyjne, wrogie wobec wprowadzonych rządów, zostały usunięte z sądów oraz biur prokuratorskich, a kluczowe stanowiska zostały obsadzone nowymi ludźmi („elementy demokratyczne”). Nowe zasoby ludzkie uzyskano w wyniku „konceptu specjalnego treningu” oraz poprzez pozwolenie na objęcie stanowiska sędziowskiego przez ludzi, którzy zdobywali wiedzę prawniczą w toku swojej kariery, pracy naukowej i politycznej bądź podczas nauki w szkołach prawniczych zatwierdzonych przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

W latach 1947–1952 w Polsce było sześć szkół prawniczych. Jedną z nich była szkoła w Szczecinie, otwarta od 3 czerwca 1950 roku do 19 sierpnia 1951 roku. Owa szkoła za cel postawiła sobie edukację nowego personelu, tak aby uczniowie mogli zostać w przyszłości mianowani na stanowisko sędziowskie nie tylko jako ludzie z podstawową wiedzą z danego zakresu (zarówno teoretyczną, jak i praktyczną), ale również jako ludzie z „odpowiednią” ideologią. Szkoła funkcjonowała jako odpowiednik placówki ponadgimnazjalnej, a nauka w niej trwała 14 miesięcy. Populacja uczniów tej szkoły składała się ze 182 osób w wieku od 23 do 30 lat, które pokładały swe zaufanie oraz pewność w nowej, komunistycznej władzy. Była to jednocześnie grupa aktywistów społecznych oraz politycznych, pochodzących głównie z klasy pracującej lub z chłopskiego rodu, którzy nie przeszli edukacji gimnazjalnej. Dzięki aktom osobowym, przechowywanym w archiwum Sądu Regionalnego w Szczecinie, autorzy artykułu rzucają światło na profile studentów szczecińskiej szkoły prawniczej, którzy mieli odbyć aplikację w Sądzie Apelacyjnym w Szczecinie.

**STUDENTS OF THE MINISTRY OF JUSTICE LAW SCHOOL IN SZCZECIN
ENROLLED FOR THE LEGAL TRAINING AT THE COURT OF APPEAL IN SZCZECIN
ON THE BASIS OF PERSONAL FILES OF LEGAL TRAINEES OF THE COURT
OF APPEAL AND THE PROVINCIAL COURT IN SZCZECIN**

ABSTRACT

In 1944 one of the main goals the people's power started pursuing was to take control over the system of justice. By means of the judicial system and changes introduced into it, the people's power wanted to first take over and then to consolidate its government's power as well as the new political and economic system. After taking charge of the military judicial system, the people's power was also striving to take control over the civil judicial system which was to show nothing but trust towards the new political system and, along with its attitude full of ideology, to incite this trust in the Polish society. To this end, the so-called "reactionary elements" hostile to the new power were removed from law courts and prosecutor's offices, and the key posts were filled with new people ("democratic elements"). New human resources were attained by means of "the special training concept" as well as by letting the law judge positions be taken by people who acquired their knowledge of law along their careers, their scientific and social or political work, or gained it at law schools approved by the Ministry of Justice.

In the period 1947–1952 there were six law schools in Poland. The school in Szczecin was one of them and it was open from 3 June 1950 till 19 August 1951. The school's objective was to educate new personnel to be appointed as judges equipped not only with essential knowledge of the law (both theoretical and practical), but also with the 'right' ideology. Education took place at the level of the upper secondary school and lasted 14 months. It was taken up by 182 people. The enrolled students were people who enjoyed the confidence of the new communist authorities. They were social and political activists who came mostly from the working class or peasant stock, lacking the secondary education, at the age from 23 to over 30. Thanks to personal files kept at the archives of the Regional Court in Szczecin, this article sheds light on the profiles of the Szczecin law school's students who were to take up the legal training at the Court of Appeal in Szczecin.